ئاهەنگی چاخواردنەوە

نووسینی : بێتی کێلەر
وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە : عەبدولا سلێمان(مەشخەڵ)

بێتی کارۆڵ کێلەر

بێتی کارۆڵ کێلەر لەساڵی 1930 لەشاری ڤانکۆڤەر لە کەنەدا لەدایک بووە. بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە زمانی ئینگلیزی و درامای لە زانکۆی بریتیش کۆلۆمبیا وەرگرتووە.هەروەها بڕوانامەی وانەوتنەوەشی بەدەستهێناوە . لەنێوان ساڵانی 1962-1975 وانەکانی زمانی ئینگلیزی و درامای لە قوتابخانە ئامادەییەکان وتۆتەوە و لەساڵانی 1975-1976 و 1978-1979دا ئەندامی دەستەی وانەبێژی بووە لە زانکۆی سایمۆن فرەیزەر. وە هەروەها لەساڵانی 1981-1982 و 1985 وەک مامۆستای خول لە بەشی داهێنانی نووسین لەزانکۆی بریتیش کۆلۆمبیا خەریکی وانە وتنەوە بووە. بێتی لە ساڵانی 1977-1978مامۆستای زمانی ئینگلیزی بووە لە کۆلیژی مامۆستایانی ژنان لە نیاگارا. بێتی دامەزرێنەر و بەرهەمهێنەری فێستیڤاڵی "سەن شاین کۆست"ە بۆ هونەری نووسین لەنێوان ساڵانی 1983-1994.ئێستاش مامۆستایە و وانە بە حەڤدە نووسەر ئەڵێتەوە.

کتێبە بڵاوکراوەکانی بێتی کێلەر

1- دارستان و دەسەڵات و سیاسەت پرنس جۆرج 1997
2- دەریا ڕۆشنەکان و ڕوحە پێشەنگەکان ڤیکتۆریا 1996
3- دەریای زیوین کێڵگەی ساڵمۆن لەکەناری ڕۆژئاوا لەساڵی 1996

4- دەرگا فێڵبازەکان و دەموچاوەکانی تر ڤانکۆڤەر 1974 و کۆلۆرادۆ لە ئەمریکا 1988
5- ئیرتیجالیەت لە داهێنانی دراما لەساڵی 1974
6- پاوڵین ... ژیاننامەی پاوڵین جۆنسۆن ڤانکۆڤەر 1982 و ئەمریکا 1986
7- لەلای سێبەرەکەوە 1886-1914 ڤانکۆڤەر 1986
8- گورگی ڕەش ژیانی ئێرنێست سۆمسۆن سیتۆن ڤانکۆڤەر 1984 و ئەمریکا 1984

خەڵاتەکان

1- خەڵاتی تاڵەویند بۆ ئەدەبی بەشداریکردن لە کۆمەڵگا 1996
2- خەڵاتی پلە سێی وەرزنامەی مێژوویی بۆ کتێبی دەریا ڕۆشنەکان و ڕوحە پێشەنگەکان 1996
3- مەدالیای ئاهەنگی بیرەوەری 125 ساڵەی کۆنفیدراسیۆنی بەشداری کلتووری.
4- خەڵاتی لێسکاربۆرت بۆ بەشداری کلتووری لەلایەن کۆمینیوکەیشنی کەنەدا.
5- مەدالیای ژیاننامەی کەنەدییەکان لەلایەن ئەدەبی کەنەدییەوە.

سەبارەت بە دەقی شانۆگەری ئاهەنگی چاخواردنەوەی بێتی کێڵەر

بێتی کێڵەر ئەزموونێکی فراوان و هەمەچەشن لەنێو کارە شانۆییەکانیدا ئامادەیە، وەکو ئەو کارە ڕێتێنەچوانەی لە چەشنی بیمە ڕێکخەر،جووتیار، یارمەتیدەری وێنەگر یان بەڕێوەبەری بەندیخانەی ژنان. بێتی وەکو مامۆستا لە گەڵ ووِرک شۆپی شانۆیی لە ڤانکۆڤەر خزمەتی کردووە لەوانە چوار ساڵ خزمەتی"پلەی هاوس هۆلیدەی" کردووە. بێتی وانەی دراما و شانۆی لە قوتابخانەی ئامادەیی ویندزەر لە شاری نۆرس ڤانکۆڤەر تا ساڵی 1974 وتۆتەوە، ئەو ساڵەی کە کتێبی "ئیرتیجالیەت لە داهێنانی دراما"ی تێدا بەچاپ گەیاند ،کە کۆمەڵێ دەقی شانۆیی کورتن کە ئاهەنگی چاخواردنەوە لەو کتێبەدا بڵاوکراوەتەوە. هەروەها بێتی وانەی لەزانکۆی سایمۆن فرەیزەر و زانکۆی بریتش کۆلۆمبیا وتۆتەوە. بێتی دامەزرێنەر و بەرهەمهێنەری پرۆگرامی ووِرک شۆپ و فێستیڤاڵی نووسەرانی ڕۆژئاوای کەنەدایە، فیستیڤاڵی هونەری نووسین کەلە ساڵی 1983 تا ساڵی 1994 بەردەوام بوو.
بێتی سەرباری کارە دراماییەکانی،کاری ژیاننامە نووسین و مێژووشی بەرهەم هێناوە لەوانە ژیاننامەی پاوڵین جۆنسۆن لەساڵی 1982 و گورگی ڕەش کەژیاننامەی ئێرنێست سیتۆن لەساڵی 1984 ،لەلای سێبەرەکەوە 1886-1914 لەساڵی 1986 و دەریای زیوین کێڵگەی ساڵمۆن لەکەناری ڕۆژئاوا لەساڵی 1996 و دەریا ڕۆشنەکان و ڕوحە پێشەنگەکان لەساڵی 1996.
کورتەی شانۆگەری ئاهەنگی چاخواردنەوە ڕوونکردنەوەی هێزی درامایە بۆ نیشاندانی کارەکتەر و بارودۆخ و گواستنەوەی هەست.کارەکتەرە سەرەکییەکان دوو خوشکی پیری تەنهان کەلەدەرەوەی هاوڕێ و کاسوکاردا دەژین و هیچ کەسێکیان نییە تەنها ئەو کەسانەی کە جاربەجار دێن بۆ ماڵیان بۆ جێبەجێکردنی کارێکی تایبەت وەکو گەیەنەری

ڕۆژنامە یان پێوەر خوێنەر. ئەم شانۆگەرییە کورتە زۆر بە کورتی و کارامەییەوە کێشەکانیان دەرئەخات و بەسۆزێکی زۆرەوە پەنجە ئەخاتە سەر تەنیاییان.
ئاهەنگی چا خواردنەوە شانۆگەرییەکی زۆر کورتە بۆ نیشاندانی هەڵبژاردنە قورسەکانی کارەکتەرەکان، بۆیە زۆر بەزەحمەت دەرفەت یان بواری ئەوەیان ئەبێت تا لەمیانی ئەو وەڵام و گۆڕانانەدا ڕێبکەن کەلە شانۆگەرییەکی درێژدا هەن. ئەڵما و هەستێر هەردوو جیان لەیەکتر، بەڵام هەردووکیشیان خەریکی مشتومڕێکی لاوەکین سەبارەت بە ناو و مێژوو لە ڕابردوویەکی شاراوەی درێژیاندا. دووای ئەمەش،لە دووا قسەی ئەڵمادا کە وێنە سەرنجڕاکێشەرەکە تەواو ئەبێ ئەشێ کەسێک هێمایەکی هۆشیاری و دان پیانان ببینێ کە ئێمە لە چاوەڕوانی تەواو بووندابن،کەچی کارەکتەرەکان گەشەئەکەن. تەنانەت کورە ڕۆژنامە گەیەنەرەکەش کە بەشێک نییە لە قسەکردن، دڵڕەقییەکەشی بەرامبەر خوشکەکان بە ڕوونی دەرئەکەوێ. بەم شێوەیە کێڵەر باوردۆخی ئەو مرۆڤانەی بەشێوەیەکی درامی کاریگەر دارشتووە کە ژیانیان تێپەڕیووە. ئاسان نییە شانۆگەرییەک پەیدا بکەی کە ژیان و هەستێکی زۆر لە ماوەیەکی زۆر کورت و لە کارێکی خێرادا بگوازێتەوە.

دەقی شانۆگەری

ئاهەنگی چاخواردنەوە

کارەکتەرەکان

ئەڵما ئیڤانس : تەمەنی حەفتاو پێنج ساڵە.زۆر بچکۆلە و لەڕ و لاوازە.جلەکانی سادەن بەڵام مۆدێلیان ماوە.قژە سپییەکەی کورت و جوان بڕیوە.بەیارمەتی گۆچانەکەی ئەڕوات بەڕێوە هەرچەندە وەکو پەککەوتەیەکیش نایەتە ئەژمار.

هێستەر ئیڤانس : تەمەنی حەفتاو نۆ ساڵە.تۆزێک جیاوازی جەستەیی لەگەڵ خوشکەکەیدا هەیە.جگە لەوەی پێئەچێ دەموچاوی هەندێ زیاتر لۆچ و زەدرهەڵگەڕاو و ژاکاوتر بێ. لەسەر عەرەبانەیە. گەرچی قاچەکانی شەلن،بەڵام بەدڵنییاییەوە عەقڵی ساغە.

کورێک : له سەرەتای بالق بوونیەتی.زۆر بەکەمی ئەبینرێ.

دیمەن : ژووری دانیشتنی ماڵی خوشکەکەکانە.ئەو دەرگایەی بەڕووی کۆڵانەکەدا ئەکرێتەوە،کەوتۆتە لای چەپی دیواری سەرەوەی پشتەوەی شانۆ.پەنجەرەیەکی گەورەش ڕوو بە کۆڵانەکە کەوتۆتە ناوەڕاستی دیواری پشتەوەی شانۆ.لەسەر دیواری لای ڕاستی سەرەوەی شانۆ دەرگایەک هەیە بەرەو مەتبەخ.لەسەر دیواری لای چەپیش دەرگایەک هەیە کە بەرەو بەشەکانی تری خانووەکە ئەکرێتەوە.لای چەپی خوارەوەی شانۆش کورسییەک دانراوە،لای ڕاستی سەرەوەش قەنەفەیەک و لای ڕاستی خوارەوەش عەرەبانەیەکی چا هەیە.ژوورەکە پڕە لە خشڵی گرانبەها و قەرەباڵغە بە ژیانی سێچارەکی سەدەیەک لەژیان.

(لای سەرەوە ئەنما ڕوو لە عەرەبانەکەی هەستێر ئەکا کە کەوتۆتە لای چەپی سەرەوەی شانۆ.گۆچانەکەی ئەنما لەسەر کۆشی هەستێرە.)

هەستێر : ئاوا.

(ئەنما گۆچانەکەی لە هەستێر وەرئەگرێ.هەردوکیان چاوێک بە ژوورەکەیا ئەگێڕن)

ئەنما : لەو بڕوایەدام لەسەر قەنەفەکە...لەسەری ئەوسەرەوە دائەنیشم.

هەستێر : بەڵێ : خراپ نییە. ئینجا ئەو ئەتوانێ لەنێوانمان دابنیشێ.

(ئەنما لەسەر قەنەفەکەی لای ڕاستی خوارەوەی شانۆ دائەنیشێ.هەردوو ئەکەونە تاوتوێکردنی ئاکامەکە)

ئەنما : بەڵام ئینجا ئەو زۆر لەدەرگاکەوە نزیکە، هەستێر!

(هەستێر سەر ئەلەقێنێ،لە کێشەکەیا تواوەتەوە.)

ئەنما : (بەرەو ئەوسەری قەنەفەکەی لای ڕاستی خوارەوەی شانۆ ئەڕوات.) ئینجا باشترە لێرە دابنیشم.

هەستێر : ئەنما، بەڵام ئێستا زۆر لە منەوە دوورە.

(ئەنما هەڵدەستێتە سەر پێ؛ هەردووکیان جارێکیتر ئەکەونەوە تاوتوێ کردنی ژوورەکە.)

ئەنما : بەڵام ئەگەر عەرەبانەی چایەکە بەرەو لای تۆ پاڵبنێم،ئیتر ئەو بەرەو لای تۆ دێت ،وا نییە؟

(لای چەپی سەرەوەی شانۆ،بۆ بینینی شوێنەکانی شانۆ وا دابنرێ کە ئاراستەکانی شانۆ لە گۆشەنیگای ئەکتەرێکەوە کە ڕوو بە بینەران ڕاوەستاوە. وەسفکراوە.هەرچەند "ڕاست" لە هەقیقەتدا لای چەپی بینەرانە و "چەپ"یش لای ڕاستە. "لای خوارەوەی شانۆ" هێمایە بۆ پێشەوەی شانۆ،لەکاتێکدا لای سەرەوەی شانۆ هێمایە بۆ بەشی پشتەوە. دەستەواژەکانی خوارەوە و سەرەوە ئەوکاتە مانا پەیدا ئەکەن کە شانۆ ڕوو بە بینەران بێ،لەبەرئەوە تەماشاکەر لەسەر ئەرزەکەوە لەتواناییدا ئەبێت سەرتاپای شانۆکە ببینێت.)

هەستێر : ئۆی،باشە ئەڵما.تۆ دڵنیای کە ئەمڕۆیە؟

ئەڵما : (عەرەبانەی چایەکە بەرەو لای هەستێر پاڵ ئەنێ کە کوپ و دەستەسڕ و شتی تری لەسەرە) یەکەمین پێنجشەممەی مانگ.

هەستێر : خۆ بسکیتە قاوەدارەکانت لەبیر نەکردووە؟

ئەڵما : نەخێر ئازیزم وان لەناو قاپەکەدان،لەگەڵ چایەکە دایان ئەنێم.(ئەڕواتە لای پەنجەرەکەوە، بەوردی تەماشای لای ڕاستی کۆڵانەکە ئەکات)

هەستێر :ئەی کاکاو؟

ئەڵما : لەیادمە.

هەستێر : تۆ لەسەردانەکەی چارڵی لەبیرت چوو!

ئەڵما : هەستێر،چارڵی چای ئەخواتەوە.کاکاوم بۆ دروست نەکرد لەبەر ئەوەی چای ئەخواتەوە.

هەستێر : ئۆی.بەهەرحاڵ ئاخیرجار نەشمایەوە.

ئەڵما :ئەو ڕۆژە زۆر مەشغوڵ بووین...

هەستێر : ئاوا بەپەلە ئەچوویتە ژوورەوە و ئەهاتیە دەرەوە.دەربارەی باوکی و بەینبرج قسەم بۆ ئەکرد... ئەویش نەمایەوە.

ئەڵما : بەینبرج چیی بوو؟

هەستێر : یەکەم گەشتی بۆ دەرەوەی لیڤەرپوڵ...کاتێ باوکی بۆ ماوەی سێ مانگ ڕۆیی و ئێمەش وامان زانی کەلەگەڵ کەشتییەکەدا ڕۆیشتووە.

ئەڵما : ئەوە بەینبرج نەبوو.

هەستێر : بەڵێ،خۆی بوو.بەینبرج بوو. لەیادمە لەناو ئەو بەفرە و لەسەر شۆستەکەی لەنگەرگاکە وەستابووین و
وەختێ هات و لەنگەری گرت.ئەوە ئەو ساڵە بوو کەیەکەم پۆلی قوتابخانەم دەست پێکرد و ئەمتوانی پیتەکانی
سەر تەنیشتەکەی حونجە بکەم.

ئەڵما : ئەوە پاپۆڕی دەستە خوشکی بوو، هادینگام.

هەستێر : بەینبرج بوو. تۆ منداڵ بووی و لەبیرت نەماوە. با بزانین ئەو ساڵە بوو کە...

ئەڵما : دایکم جاربەجار ئەو چیرۆکەی بۆ ئەگێڕامەوە.هادینگام بوو و مەکینەکەی لە کەیپ ۆرس لەودیوی هێبریدزەوە شکا.

هەستێر : ساڵی 1902 بوو و تۆ ئەوکات تەمەنت تەنها چوار ساڵ بوو.

ئەڵما : هادینگام بوو و لە پێنجی کانوونی دووەم شەقوشڕانە خۆی کرد بەبەندەرەکەیا.

هەستێر : چواری کانوونی دووەم بوو و دوای سەعات نۆی بەیانی بوو و ئێمە لەناو بەفرەکە وەستابووین و تەماشای
بەینبرجمان ئەکرد کە پاڵی بەشۆستەکەوە دابوو، و من گریام و فرمێسکەکانم لەسەر ڕوومەتەکانم بەستنی.

ئەڵما : هادینگام بوو.

هەستێر : ئەڵما، ئەزانی دایە نەگریا.باوەڕ ناکەم قەت گریابێ.بیرم سەبارەت بە ناو و شوێن زۆر تیژە بۆیە لێم تێکناچن
وەک هەندێ کەس ،ئەتوانم باسیان بکەم،بەڵام هەندێ شتی ترم نایەنەوە بیر وەک ئەوەی خەڵکی چ
پەرچەکەدارێکیان هەبوو. بەڵام ئەو ڕۆژەم لەبیرە.فرمێسکی بەستوو لەسەر ڕوومەتەکانم بوون و دایە نەگریا.

ئەڵما : (**سەر ئەلەقێنێ**)دایە گووتی یەک وشە چییە لەدەمی نەهاتە دەرێ.ڕێک شانبەشانی دایە بەرەو ماڵ گەڕایەوە.

هەستێر : (**پێئەکەنێ**) قەت زۆر بڵێ نەبووە...ئەی ئێستا دێت؟

ئەڵما : نەخێر، نابێ لەوە زیاتر دوابکەوێ،ئەوا نزیکەی سەعات چوار و نیوە.

هەستێر : باشترە چایەکە بێنیت، پاشان شتەکانی تر سروشتی ئەبن.

ئەڵما : بەڵێ ئازیزم،ئەزانم.(**لەدەرگای لای ڕاستی سەرەوەی شانۆ ئەڕواتە دەرەوە**) هەموو شتێک ئامادەیە.

هەستێر : ئەی دەربارەی چی ئەدوێی؟

ئەڵما : (**بەقۆرییەکەوە دیتەوە ژوورەوە)** لەو بڕوایەدا بووم کەلەوانەیە...(**بە وریاییەوە قۆرییەکە دائەنێ)**...
لەوانەیە براکەی جۆرج بێت!

هەستێر : ئەی تۆرپیدۆ،ئەو بۆمبا گەورە خۆهاوێژە؟ نا،ئەڵما،هێندە تەمەنی نییە بۆ گێڕانەوەی ئەم چیرۆکە!

ئەڵما : ئەوەندە تەمەنی هەیە بزانێ ئازایەتی چییە. وام زانی مەدالیای نیشان ئەدەم. (**بەرەو لای پەنجەرەکە ئەڕوات،بەنیگەرانییەوە لەهەردوو لای کۆلانەکە ئەڕوانێ پاشان بەرەو لای مەتبەخەکە ئەڕوات.)**

هەستێر : هێشتا نا؟ئەمشەو وا دوواکەوت.تۆ دڵنیای ئەمڕۆیە؟

ئەڵما : دێت.یەکەم پێنج شەممەیە. (**ئەڕواتە دەرەوە)**

هەستێر : پارەکەیت لایە؟

ئەڵما : (**بە قاپێ بسکیتەوە ئەگەڕێتەوە)** بیست دۆلارییەکم پێیە هەستێر.

هەستێر : ئەڵما!

ئەڵما : بەهەرحاڵ، ئەوەندەمان لێی سەرف نەکردووە. ئەوە دەنیس بوو ئاخیرجار وردەی پێبوو. بەم شێوەیە ئەتوانین دوو میواندارێمان هەبێ،هەستێر.

هەستێر : لەوانەیە دەنیس پێی گووتبێ کە خوردەی بیست دۆلاری لەگەڵ خۆیدا هەڵگرێ.

ئەڵما : ئەوە دێنێ هەوڵی بۆ بدرێ.(**دووبارە بەرەو لای پەنجەرەکە ئەڕوات)**ئایا ئەڕۆی باسی هادینگامی بۆ بکەی؟

هەستێر : بەینبرج بوو.لەوانەیە...یان لەوانەیە دەربارەی ڕۆژی تەواوبوونی جەنگی جیهانی بدوێم.
ئەڵما،هەراوهوریا و شریتە کاغەزییە ڕەنگاوڕەنگەکانت لەیادە.

ئەڵما : "بابە"ش لەسەرکورسییەکەی خۆی بێدەنگ دانیشتبوو.

هەستێر : وەکو ئەوە نەبوو کە جۆرج ڕۆیشت. ئێستا دێت یان نا؟

ئەڵما : نەخێر ئازیزم،لەوانەیە لەشوێنێکا وەستابێ بە قسەوە مەشغوڵ بێ.(**سەیری لای ڕاست ئەکات)**...نا...نا ئەوەتا وا لەبەر دالانی داڤییە!

هەستێر : ئەوا چایەکە تێ ئەکەم، ئەڵما کاکاو بۆ تۆ تێئەکەم.

ئەڵما : (ئەڕواتە دەرەوە) هەموو شتێک ئامادەیە،ئەبێ هەندێ ئاوی گەرمی تێبکەم.

هەستێر : حەلوای سپیت لەبیر نەچێ!

ئەڵما : (دەرئەکەوێتەوە) ئۆی، هەستێر،ئەی ئەگەر بێتە ژوورەوە و لای قاپییەکەوە دانیشێ؟خۆ قەت ناشمێنێتەوە!

هەستێر : ئەبێ زۆری لێبکەی.ئەڵما بۆ خاتری خوا کاکاوی بۆ بێنی!

(ئەڵما لەو ناوە نامێنێ)

هەستێر : ئەبێ زۆر لێرە نزیک بوبێتەوە.ئەو ناڕوا بۆ لێشینسکی و بلاک بێرنز کە تا دوای سەعات شەش ناگاتەوە ماڵ.

ئەڵما : (ئەگەڕێتەوە و کاکاوێکی پێیە)ئەوەتا! یەکسەر لە...

(کوڕەکە بەلای پەنجەرەکەدا ڕەت ئەبێ.دەنگی فڕێدانی ڕۆژنامەیەک دێت لەبەردەم هەیوانەکە)

(ئەڵما و هەستێر تەماشای دەرگاکە ئەکەن و چاوەڕێ ئەکەن. بەو هیوایەی گوێیان لەدەنگی دەرگا بێت.بەڵام هەردووکیان ئەو ڕاستییە ئەزانن. دوواجار ئەڵما بەرەو لای دەرگاکە ئەڕوا و ئەیکاتەوە و تەماشای ڕۆژنامەکەی سەر زەوی ئەکات)

ئەڵما : خۆ ئەوە تێپەڕی و ڕۆیی.

هەستێر : ئەبێ ڕۆژەکەت لێ تێکچووبێ.

ئەڵما : نەخێر،لە داڤیس خەریکی کۆکردنەوە بوو.

هەستێر : (دوای وچانێکی درێژ)خۆ نابێ ئێمەی لەیاد چووبێ.

ئەڵما : (هێشتا کاکاوەکەی بەدەستەوەیە،لەدەرگاکەوە ئەگەڕێتەوە)ئێستا وا لە کێریگانس خەریکی کۆکردنەوەیە.
(دەرگاکە پێوەئەدا و کلۆڵانە ئەوەستێ)

هەستێر : باشە بە کاکاوەکەوە لەوێ مەوەستە!زۆر دەبەنگ دێیتە بەرچاو.(ئەڵما کاکاوەکە ئەهێنێتە سەر عەرەبانەی چایەکە) ئەوە چایەکەتە.(ئەڵما کوپێ چا هەڵئەگرێ و لەسەری ئەو سەری قەنەفەکە لای چەپی سەرەوەی شانۆ دائەنیشێ بێدەنگییەکی درێژ دێتە ئاراوە)

هەستێر : وابزانم چیرۆکەکە بۆ پێوەر خوێنەکە ئەگێڕمەوە.

ئەڵما : هادینگام بوو؟

هەستێر : بەینبرج بوو.

ئوڵما : (دوای وچانێک) بۆ دوو هەفتەی تریش تەماشای پێوەرەکە ناکەن.

بەهێواشی تاریک دادێت .

سەرچاوەکان :

1- Literature An Introduction to Reading and Writing
Fourth Edition
Edgar V. Roberts and Henry E. Jacobs
U.S.A. 1993
Pages 1049 – 1053

2- http://www.writersunion.ca